

*Мария Петровна Мохначевская – Марта - Мария
“Этигэн хомус” салайааччытыгар махтал*

Үйэлэр мындаалаах кэмнэрин
Үүт туман арбаһын унуордаан,
Үтүмэн үгүс дьон иэйиитин
Үгэскэ инэрбит хомусчаан.

Эн нарын дьүрүскэн тойуккар
Этиллэр эбиттэр олохтор,
Энэлгэн ардыгар иһиллэр,
Энсиллэн, эйээрэн кэлэллэр.

Олохпут тубустар тупсубут
Онкулун оһуохай оһуордуур,
Олонхо Одун Хаан онорбут
Омунун хомуспут удьуордуур.

Аан дойду үрдүнэн хомуспут
Аатырда, киэн куйаар бэл диэтэр
Айхаллаан хомуһу оонньоппут,
Аат ааттаан Сахабыт сириттэн.

Олохпут дьэ чахчы сайынна,
Олохтоон, сахалар , үөрүөбүн,
Оҕо саас аймаҕа ылынна,
Оонньотор хомуһу үөрүүнэн.

Учуутал сааһыран да баран
Уһуйар ыччаты кэрэбэ,
Улахан дойдулар аатгарын
Уруйдуу хомуска үөрэтэр.

Махтаных учуутал эдьийгэ,
Майгылаах бастынар этэммит,
Маанылаан истинниир иэйиигэ
Манньыйар санааны тиэрдэбит!

Өссө да кыаллара буоллар дуу,
Өбүгэ талаанын инэрэн,
Өрөгөй хомуһу дьизэрэтэн
Өй- санаа холбостун уруйдуу.

Хомуска үгүйар учууталга

Хомуска үгүйар идэни талангын,
Хомуһун ис кутун хомуска холбоонгун,
Холобур буолангын үөрэтэр оҕоһун
Холонон оонньоурга дууһатын табаһын.

Хомуспут тойугар кутулар дорҕооннор,
Хас биирдии тарбахха тардыллар охсуута
Хайдахтаах оҕолор ылынан оонньооннор
Харысхал айыытын ыталлар тарҕата.

Хабараан тымныылаах төрөөбүт дойдубут,
Хаттыктаах танаастаах олохтоох дьоннорбут,
Хомуска холбонон кэпсэнэр тургуубут,
Хоодуоттук тулуйан олорор олохпут.

Хомустаан, оҕолор, дуората охсоннут,
Холумтан сылааһын хомуска оттоннут,
Хотугу халлааммыт хайыр муус болгуотун
Хомоһой оонньоунан ууларан долгутун.

Хомуска үгүйар учуутал махталбыт,
Хайдах да тылынан тиэрдиэҕи билбэппит,
Хаарыаннаах талаангын билинэн этэбит,
Хайҕалы, тапталы Эийэхэ аныбыт!

Хомус санаа илдьитэ

Этигэн хомуска ардыгар
Энсилгэн этиллэн кыттыһар,
Энэлгэн ийиитин инэрбит,
Эрэйдээх олоһу тиэрдибит.

Эймэнэр дууһатын ыарыытын,
Эрэйн чэпчэтиэх ырыатын,
Эбээбит санныардык дьизэрэтэ
Эйээрдэр быһыһыгар бигэтэ.

Эбиллэр сыл- хонук санныгар
Эстибэт сэниэбин уйбаттар.
Эрбэххэ баттанар эдэр саас
Эргийэн кэлбэт ээ үйэ саас.

Эн эрэ тус бэйэн биллэбин
Эдэркээн бэйэлээх кэмнэргин,

Эр сүктэн кийииттээн кэлбиккин,
Эрэли,тапталы билбиккин.

Элбэх хаар уулунна ол сахтан
Эриккэс кэмнэри бэлэхтээн,
Эндирдээх олох да баарыттан
Эт бэйэн сааһырдын илистэн.

Этиллэн иһэллэр тойуккар,
Эбиллэн дьүрүскэн хомускар,
Эрэллээх сарсынны хонуктар
Эркиннии сиэннэрин туһугар!

Билигин

Былыр саха хомус тылын
Бигиир курдук сыһа тардан,
Бэйэтэ эрэ сатырынан
Биэрэн охсон ыллатарын.

    Биэ, биэ, биэ диэн иһиллэрэ
    Бэркэ ийэн этитэрэ,
    Бэйэтинэн сүрдээх кэрэ
    Битии үнкүү битийэрэ.

Быһын- ардын күөрэгэин
Бэртээхэйдик дьиэрэтэрэ,
Баран иһэн кэбүчээнин
Бу баар курдук кэбитэрэ.

    Билигин хомус дуорайда,
    Биллэ- тосту уларыйда,
    Баттах турар балысханлык,
    Барабаанныы саайардык!

Бардам баһаам ыһы- хаһы,
Барыта аны аныгылыы,
Баайыылаах ат хаһынырыы
Быата быста- быста сырсыы.

    Баһар, сайдыы чыпчаала диэн
    Бу буоларын ылымматым,
    Билбэппиттэн иэним кэйэн
    Барбах испэр саһан ылым.

Былыт быһын кэннигэр
Быһык сонноох сахам кыһа
Бэри- бэркэ сөбөн истэр,
Бэркиһээбит имэ кыһа...

Хомус

Дьирэнг хомус тойугар
Дьүрүскэнэ кэрэтэ,
Дьэнкир сүүрүк тыаһыгар
Дьикти дорҕоон эйгэтэ.

Күөрэгэйн ырыата,
Кэбэ этэн чоргуйар.
Көтөр- сүүрэр саната
Кылыһахтаан сайманар.

Хомус иэйэн чубургуур,
Туйах тыаһа тобургуур.
Дохсун ата айанныыр,
Инэрсийэн дьырылыыр.

Былыт саппыт былыргы
Быһыһын аһан быралгы
Көһөн иһэр көс төрүт
Хомус охсон дьүрүшпүт.

Өбүгэтин удьуорун
Оҕо дьоммут утумнуур,
Уһуйаанна хомустуур.
Уруйданна хомуһун.

Оонньоо, хатан хомуспут!
Оҕо ыччат туруннун,
Олонхолоох дойдубут
Оонньоотуннар добунун!

Аан дойдуга таһааран
Хомуспутун аатырдын,
Саха сириҥ аатыттан
Саха аатын ааттатын!!!

Мохначевская, Мария Петровна – Марта – Мария. “Этигэн хомус” салайааччытыгар махтал ; Хомуска уһуйар учууталга ; Хомус санаа илдьитэ ; Билигин ; Хомус ; // Уруйдан, үрүҥ күн.: [хоһооннор]. / Мария Петровна Мохначевская. – Дьокуускай : Дани – Алмас, 2017. – С. 60 – 65.